

Rośliny w naszym życiu - znaczenie roślin w tradycji i kulturze naszego regionu

Podlasie to obszar przenikania się kultur wielu grup etnicznych: Polaków, Białorusinów, Ukraińców, Tatarów, a także Romów i Żydów. Wielopokoleniowe tradycje wykorzystania roślin w kulturze to jeden z elementów wyjątkowości tygla kulturowego w szybko zmieniającym się świecie.

Nasi pradziadkowie odczuwali bardzo głębokie więzi z siłami natury i światem przyrody i wykorzystywali jej zasoby nie tylko dla zaspokojenia potrzeb bytowych. Przyroda była bardzo silnie usadowiona w dawnych wierzeniach, obrzędach czy zwyczajach, których ślady, choć często już niezrozumiałe dla nas, przetrwały do czasów współczesnych.

Poniżej przykłady kulturowego wykorzystania roślin w naszym regionie.

Święty Kąt (*Światy kut, pokuć*) – to domowy ołtarzyk, znany jeszcze z czasów pogańskich, kultywowany przez wyznawców prawosławia i katolików, to najważniejsze miejsce w domu, gdzie wiszą ikony, bardzo często przyozdobione bogato wyszywaniem w roślinne wzory lnianymi ręcznikami oraz bukietkami z żywych lub sztucznych kwiatów. To właśnie w Świętym Kącie zajmowali miejsce, zwłaszcza w najbardziej uroczystych momentach życia „domu”, najważniejsi z rodziny – rodzice chrzestni, młoda para, tam również stawiano trumnę ze zmarłym. W prawosławiu w tymże miejscu przechowywano świece poświęcone w cerkwi, wodę święconą, jak również gałązki wierzby (zwanej *werbą, werboczką*), poświęcone podczas Niedzieli Palmowej, symbolizujące zmartwychwstanie i nieśmiertelność duszy; według wierzeń – obdarowywujące ludzi i zwierzęta witalnymi siłami i chroniące domostwo przed złymi mocami.

Obrus i ręcznik obrzędowy z motywem roślinnym – wyszywane z dużą starannością, ważny element posagu panny młodej. Rośliny zdobiące obrusy były charakterystyczne dla poszczególnych wsi, bardzo często powtarzał się motyw kolorowych bratków – symbolu wiosennego przebudzenia. Obrus i ręcznik obrzędowy wyszywany przez „kobiety z rodu” stanowi ważny element rodzinnej tradycji.

Snop słomy (*died*), **siano kładzione pod obrusem w czasie Bożego Narodzenia** – to symbole dobrego ducha domu, dostatku i powodzenia na kolejny rok. Na Podlasiu przystrajano też domy *pawukami* – słomianymi przestrzennymi konstrukcjami zawieszonymi przy suficie, zdobionymi kolorowymi wstążkami i kwiatami z bibuły, które miały odgonić złe moce, a zapewnić zdrowie i urodzaj. Ponadto siano symbolizowało ubóstwo, w jakim na świat przyszedł Chrystus.

Święcenie pól na św. Jerzego, w dniu 23 kwietnia w obrzędzie katolickim i 6 maja w obrzędzie prawosławnym – to zwyczaj związany z hodowlą bydła. Kiedy po raz pierwszy po zimie wyprowadzano bydła na łąki, symbolicznie uderzano je gałązkami wierzby poświęconymi podczas Niedzieli Palmowej/*Wierbnicy*. Gospodarze wkładali też wierzbowe gałązki w drzwi obory, aby ochronić w ten sposób bydła. Natomiast gałązki brzozy wciskano w chleb i chodzono z nimi po polu, pokrapiając święconą wodą i śpiewając pieśni.

Święcenie ziół – odbywa się na *Splienie*, czyli w święto Zaśnięcia Najświętszej Marii Panny, w dniu 15 sierpnia w obrzędzie katolickim i 28 sierpnia w obrzędzie prawosławnym. To zwyczaj zbierania kłosów zbóż wraz z ziołami i kwiatami z ogrodów i pól, w celu zapewnienia dobrobytu i zdrowia oraz ochrony przed złymi mocami. W bukietcie powinny znaleźć się m.in.: bylica piołun, rumianek, chabry oraz kwiaty z własnego ogrodu.

Święcenie owoców – zwyczaj poświęcenia owoców zebranych we własnych sadach, odbywa się w cerkwi na *Spasa* w dniu 19 sierpnia. Poświęcenie owoców pozwalało na ich spożywanie w danym roku.

Przepiórka (*Perpelicia*) – to zwyczaj związany z zakończeniem żniw. Wówczas gospodarza znienacka łapano za nogi i kilkakrotnie ciągnięto dookoła tzw. przepiórki, czyli ostatniej garści niezżętego zboża, złożonej z kilkudziesięciu kłosów, związanej u góry słomą, ozdobionej. Po tej ceremonii gospodarz zapraszał wszystkich na suty „zakrapiany” poczęstunek, a przepiórkę najczęściej pozostawiano na polu, kładąc pod nią np. skórkę od chleba, jako podarek dla myszy i ptaków, aby w przyszłym roku nie robiły strat w płonach.

Wianki w Noc Kupały – zwyczaj plecenia wianków przez młode kobiety, w celu wyboru mężów, w dniu 21-22 czerwca. Do wianków dziewczęta stosowały kwiaty z ogrodów lub pól. Najczęściej wybieranym kwiatem była bylica, używano także paprocie, dziurawce, tymianki, rumianki, geranium, koper włoski, piołun, mięta, biedrzynek, krwawnik pospolity, rutę, czarny bez, leszczynę. Kiedy wianki były już gotowe, dziewczęta tańczyły i śpiewały, następnie puszczały wianki na wodę rzeki. Poniżej czekali chłopcy, którzy z nadzieją na szczęście próbowali wylapywać wianki, po czym wracali w górę rzeki, aby móc odnaleźć właścicielkę wylowionego wianka. W ten sposób młodzi mogli łączyć się w pary.

Miotła (*wienik*) – samodzielnie robiona miotła, która miała różne zastosowania. W łąni gałązki wierzby lub dębu, jarzębiny, czeremchy, porzeczek, lipy oraz zioła lecznicze miały zapewnić zdrowie i odegnać siły nieczyste. *Wienik* był też powszechnie używany do sprzątania w gospodarstwie. Dawniej uważano, że w *wieniku* mogą chować się złe moce – kojarzono go ze złymi duchami, choć równocześnie miotła pełniła funkcję talizmanu, przedmiotu wróżbiarstwa – nie wolno było jej podnosić ponad płaszczyznę stołu, a starej miotły (*golika*) nie wyrzucano, ale palono ją na *Maślenicu* (w ostatki).

Wiedza na temat kultury, wierzeń, tradycji i zwyczajów naszych praojców pozwala zrozumieć relacje między społeczeństwami a naturą oraz ich znaczenie dla kształtowania kultury. Jest nam niezbędna – daje szansę odszukania własnych korzeni, tym samym odnalezienia się we współczesnym świecie.

Starajmy się poznać, pielęgnować i zachować tradycje kulturowe naszego regionu dla kolejnych pokoleń.

Święty kąt z palmą wielkanocną. Nowoberezowo
Святы кут з вялікоднаю вярбай. Новаберазова

fot. J. Kazimiruk

Motyw kwiatowy obrusu i ręcznika obrzędowego. Szostakowo
Кветкавы ўзор абруса і абрадавага ручніка. Шостакова

fot. A. Plis

Święcenie palm wielkanocnych. Dubiny
Асвятчэнне вялікодных вербачак. Дубіны

fot. A. Lipińska

Zaśnięcie Matki Bożej, święcenie ziół. Nowoberezowo
Успенне Багародзіцы, асвятчэнне зёлак. Новаберазова

fot. A. Kazimiruk

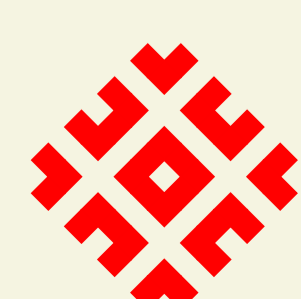
Przepiórka na koniec żniw. Pawlinowo 1935
Перапёлка на завяршэнне жніва. Паўлінава 1935

fot. nieznan, ud. D. Fionik

Kupała, puszczanie wianków na wodzie. Białowieża
Купалле, пусканне вяноў на ваду. Белавежа

fot. A. Wasyluk

II LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE Z DODATKOWĄ
NAUKĄ JĘZYKA BIAŁORUSKIEGO W HAJNÓWCE
II АГЛЮНААДУКАЦЫЙНЫ ЛІЦЭЙ З ДАДАТКОВЫМ
НАВУЧАННЕМ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ ў ГАЙНАЎЦЫ

PL-BY-UA
2014-2020

Finansowane przez
Unię Europejską

